

Резюмуючи всі вище наведені положення, можна зробити висновок, що попри існування в Україні воєнного стану, законодавцем зроблені спроби щодо забезпечення судового контролю в нових умовах. Останнє ще раз показує силу та незламність українського народу у відстоюванні своїх конституційних права та свобод. Разом з тим, існують й певні прогалини у чинному кримінальному процесуальному законодавстві, які потребують негайного вирішення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
3. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України 14 квітня 2022 року № 2201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text>
5. Марчак В. Я. Судовий контроль за дотриманням прав людини згідно з кримінальним процесуальним законодавством України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 141–146.
6. Територіальна підсудність: розгляд судами справ під час воєнного стану. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211208_teritorialna-pdsudnst-rozglyad-sudami-sprav-pd-chas-vonnogo-stanu

Ключові слова: судовий контроль, кримінальне провадження, воєнний стан, слідчий суддя, зловживання процесуальними повноваженнями.

Key words: judicial control, criminal proceedings, state of war, investigating judge, abuse of procedural powers.

ТАВАКАЛЯН МАРІАМ БОРІКІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Актуальною проблемою в умовах складної соціально-економічної ситуації, поєднаної з реаліями воєнного стану на території України, стає злочинність серед неповнолітніх осіб, яка з кожним роком зростає. Так,

відповідно до статистичних даних Генеральної прокуратури України, неповнолітніми у віці 14–17 років у 2019 р. було здійснено – 18 859, у 2020 р. – 28 992, 2021 р. – 26 131 кримінальних правопорушень [4].

Одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності. Конституційний Суд України вважає, що принцип правової визначеності вимагає від законодавця чіткості, зрозумілості, однозначності правових норм, їх передбачуваності (прогнозованості) для забезпечення стабільного правового становища людини [2]. Згідно з усталеною практикою Європейського суду з прав людини, поняття «якість закону» означає, що національне законодавство повинне бути доступним і передбачуваним, тобто визначати достатньо чіткі положення, аби дати людям адекватну вказівку щодо обставин і умов, за яких державні органи мають право вживати заходів, що вплинуть на права осіб (рішення у справі «Олександр Волков проти України») [3].

Кримінальне провадження щодо неповнолітніх здійснюється у загальному порядку з урахуванням особливостей, передбачених главою 38 КПК України, яка забезпечує додаткові процесуальні гарантії. Так, наприклад, відповідно до ч. 2 ст. 484 КПК України кримінальне провадження щодо неповнолітньої особи, в тому числі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо декількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, здійснюється слідчим, дізнавачем, які спеціально уповноважені керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх [1].

Слід відмітити, що чітких вимог до кваліфікації, професійної підготовленості та рівня підготовки вказаної категорії слідчих у КПК України або іншому законі не зазначено, чим порушується принцип правової визначеності. Законодавцем не зазначено чітких кваліфікаційних вимог, а лише в загальній формі передбачено здійснення слідчим, дізнавачем досудових розслідувань щодо неповнолітніх, які спеціально уповноважуються керівником органу досудового розслідування.

Професійна підготовка слідчого, дізнавача дуже важлива, тому що поведінка неповнолітнього під час допиту багато в чому буде визначатися в першу чергу психічними, віковими, інтелектуальними особливостями розвитку. Отже, достовірність показань неповнолітніх багато в чому буде залежати від рівня професіоналізму слідчого, який має базові знання, що допоможуть оцінити індивідуально-психологічні особливості, розвиток психіки неповнолітнього. Неодноразові допити, поєднані з ускладненими кримінально-процесуальними процедурами, можуть залякати, нанести психологічну травму, що може навпаки негативно сказатися на кримінальному провадженні, а найголовніше – на порушенні прав неповнолітніх.

У кримінально-процесуальному законодавстві необхідно передбачити, що слідчий, який спеціально уповноважений на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх, повинен мати достатній рівень психологічної або педагогічної освіти, а у разі відсутності вказаної освітньої підготовки зобов'язаний пройти курси підвищення кваліфікації, під час якої обов'язково охопити галузі знань вікової

педагогіки та психології. Спеціальна підготовка та набуття відповідних професійних навичок забезпечать слідчим необхідну фахову компетенцію у роботі з неповнолітніми, дозволять підтримувати на належному рівні відповідну кваліфікацію так званого «ювенального слідчого» і максимально враховувати особливості неповнолітніх під час здійснення досудового розслідування [5, с. 115-116].

Таким чином, слідчі, дізнавачі, які уповноваженні на здійснення кримінальних проваджень щодо неповнолітніх, повинні пройти додаткову спеціальну професійну підготовку з питань, що стосуються особливостей здійснення провадження щодо неповнолітніх, а також особливостей здійснення процедур, адаптованих до них. У даному випадку саме визначення кваліфікаційних вимог до слідчого в кримінально-процесуальному законодавстві дасть змогу більш чітко зрозуміти, чим відрізняється слідчий, який здійснює кримінальне провадження щодо неповнолітніх, від інших слідчих, якими професійними якостями повинна володіти дана категорія слідчих, а це, в свою чергу, забезпечить реалізацію принципу правової визначеності, яка є невід'ємною, органічною складовою принципу верховенства права.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 01.06.2022 р.)
2. Рішення Конституційного Суду України від 27 лютого 2018 року № 1-р/2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-18#Text> дата звернення: 01.06.2022 р.)
3. Рішення Європейського суду з прав людини за справою «Олександр Волков проти України» від 27.05.2013 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947#Text (дата звернення: 01.06.2022 р.)
4. Статистична інформація Генеральної прокуратури України за 2019–2021 роки. Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/1stat_ (дата звернення: 01.06.2022).
5. Безукладнікова Ю. С., Загоріна О. П. Щодо питання про дотримання прав та законних інтересів неповнолітніх, які беруть участь у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування. С. 115–116.

Ключові слова: неповнолітній, слідчий, керівник органу досудового розслідування, верховенство права, принцип правової визначеності.

Key words: underage persons, investigator, chief officer of a pre-trial investigation, the rule of law, the principle of legal certainty.